

HAC NASIL YAPILIR, HACCIN İNCELİKLERİ NELERDİR

a. Şafiiler Şeytan Taşlamada Hanefi Mezhebini taklit Edebilirler Mi?

Soru: Şâfiîler şeytan taşlama günlerinde Mina'da yatmak yerine Hanefî mezhebini taklit etse olur mu?

Cevap: Böyle yeri gelince, sıkıştıkça mezhepten mezhebe atlamak doğru değil. Bir mezhebi tutturup ona göre devam etmeye çalışmak lazım. Çünkü her birisi başlı başına bir nizamdır, usuldür. O müctehid onu başından sonuna öyle düşünmüştür. İnsan bir oraya bir oraya geçerse o zaman hiçbir nizama uymamış olur. Bir orada bir orada olmaz.

b. Zenginin Parası Çalıp Onu Öldüren Kişin Durumu

Soru: Birisi bir zenginin parasını çalıp da onu öldürürse ne olur, kaç bin günah olur?

Cevap: *Ve men katele mü'minen müteammiden fe-cezâühû cehenemmu hâliden fîhâ.* “Kim bir müslümanı kasten öldürürse ebediyen cehennemlik olur.” Bunun sayısı

falan yok. Ama bir şaki, bir haydut zamanında bu işi yapmış da sonradan hatasını anlamışsa ne yapması lazım? Bir kere öldürülenin yakınlarına karşı bir kan diyeti borcu vardır. Onları verecek. O bedelleri ödedikten sonra da tevbe edecek, istiğfar edecek, Allah'tan affını dileycek; uğraşacak, çalışacak.

c. Hac Vazifeleri Nasıl Yapılır?

Yarın Mina'ya çıkılacak, vazifeleri kısaca şöyle bir özetleyelim. Uzundur ama kısa tarif etmeye çalışalım. Yarın Zilhicce'nin sekizinci, öbür gün dokuzuncu günüdür. Yarın ne? Pazar; sekizi. Dokuzu Pazartesi, onu Salı. Zilhicce'nin sekizine *terviye günü* derler. *Terviye günü* Mina'ya çıkar. Zilhicce'nin dokuzunda Arafat'ta olmak lazım. Zilhicce'nin onu da bayram günüdür, Müzdelife'ye gelmiş olup Mina'ya geçip orada şeytan taşlamayı yapmak lazım.

Yarın sekizi; Peygamber Efendimiz'in Mina'ya çıktığı gün *yevm-i terviye*. Arafat'a çıkmadan, arefeden bir önceki gün. Yarın her çeşit hac yapanların, *ifrat haccı*, *kıran haccı*, *temettu haccı* yapanların hepsi durumu

müsaitse Mina'ya doğru gidecek. *İfrat haccı* yapanlar zaten ihramda. *İfrat haccına* niyet etti, ihramlı duruyor. *Kıran haccı* yapanlar da ihramlı, onlarda duruyor. *Temettu haccı* yapanlar umresini yapınca elbiselerini giymişlerdi, rahat bir durumdaydı, umre bitmişti. Onlar yarın veya bu akşam -ne zaman isterse olur; geçtiğimiz günde de olurdu- ihrama girecekler. Demek ki *temettu haccında* olanlar yarın ihramlanacaklar, ihrama girecekler, iki rekat *ihram namazı* kılacaklar. “Yâ Rabbi! Ben hac yapmaya niyet ettim, bunu bana kolaylaştır ve benden kabul eyle.” deyip *lebbeyk* çekip *salât u selâm* getirip el açıp dua edip haccı için ihramlarına dururlar, o vaziyete geçerler. Peygamber Efendimiz Kâbe'nin olduğu yerden buraya, arka tarafa Mina'ya gelirdi ve burada kılırdı. Öğle namazını, ikindiye, akşamı, yatsıyı Mina'da kılırdı. Ertesi gün sabah namazını Mina'da kılar, oradan Arafat'a geçirdi. Böyle yapmak sünnettir. Yani *terviye gününde* Mina'ya gitmek, Mina'da bunları yapmak, ondan sonra Arefe gününün sabah namazını orada kıldıktan sonra Arafat'a geçmek sünnettir.

Fakat buraya gelmiş 2 milyon, 2,5 milyon hacı adayı var. Bunların vasıtalara binip de Mina'ya gitmesi, Mina'dan da ertesi gün vasıtalarının gelip bunları toparlayıp da Arafat'a götürmesi çok zor hatta imkânsız oluyor. Hatta vasıtalar kuyrukta beklediği için gelemiyorlar, insanlar vasıtalarına kavuşamıyorlar. Kavuşamayınca Mina'dan Arafat'a kadar on, on beş kilometre mesafeyi yürümek lazım. Vasıta bulamazsa bu da olmuyor, tehlike beliriyor. Onun için birçok müessese hacılarını doğrudan doğruya, "Bu sünnettir ama ne yapalım? Sünneti yapalım derken işler zorlaşacak, karışacak, vazife de yapılamayacak." diye Arafat'a götürürler. Sünnetin yerine getirilmesi mümkünse vasıtasını da ayarlayabiliyorsa ve yahut sıhhati, bilgisi görgüsü yerinde, bu işi yapabilecek, kıvırabilecek bir insan vasıta olmasa da yaya olarak hacı yapabilecek bilgisi, görgüsü, tecrübesi varsa o zaman o, Mina'da kalır, ertesi gün sabah namazını kıldıktan sonra yaya olarak Arafat'a gider. Öyle yapamayanlar doğrudan Arafat'a gidecekler. Böyle bir ikili durum var. Ama hakikaten bu iki buçuk milyon insanın da bir günde Mina'ya konup

göçmesi çok güç bir iştir. Aynı şey Arafat'tan Müzdelife'ye gelişte de oluyor. Karma karışık oluyor.

d. Arafat'ta Vakfe, Arafat'ta Ne Zaman Bulunmak Lazım? Arafat'ta Ne Yapılır?

Arefe gününde Arafat'ta durmak zor değildir; sıcak da olsa zor değildir. Çadırlar var; çarşı, pazar var, soğuk meşrubat var, kebab var, yiyecek var, içecek var. Arafat biraz sıcak bir gezinti yeri, mesire yeri gibi; dayanılır. Ama Arafat'tan Müzdelife'ye gelmek gerekiyor ya, o kadar insanın oradan oraya gelmesinde işler karma karışık oluyor, çok zor oluyor. Kimisi sabaha kadar Müzdelife'ye gelemiyor. Arafat gibi her türlü kolaylığın hazırlanmış olduğu yerden Müzdelife'ye dönemeyen bu kalabalık yarın Mina'ya gidip de oradan Arafat'a nasıl gelecek? Ayakları birbirine dolaşır. Doğru, hakikaten haklılar, o kararı verenleri ayıplayamıyorum, doğrudan Arafat'a çıkılabilir, olabilir; Allah affetsin. Çünkü Mecelle kaidesi *Meşakkat müyesseri celb eder der. Kavaid-i fıkhıyye-i külliyye, el-Emru izâ dâka itesea* bir iş zorlaştığı zaman Allah kolaylık

verir; affeder, bağışlar. Onun için Arafat'a çıkacağız. Arafat'a ya yarın çıkılacak, ya Arefe gününde. Arefe gününde çıkılsa olur mu? Olur. Yarın çıksa olur mu? O da olur, hiçbir mahsur yok. Mühim olan hacda Arafat'ta bulunmaktır. Bu muazzam hac ibadetimizin farzlarından birisi hacının Arefe günü Arafat'ta bulunmasıdır. Ne zamana kadar? Diyelim vasıta yetişemedi, bir şeyler çıktı, hiç olmazsa günün bir zamanında zevalden sonra orada bulunması lazım. En son haddi ne zamana kadar? Mesela adam hastalandı; sedyeye koydular, getirdiler, Arafat'a yatsı vaktinde geldi; olur. Bu işin en son hududu *fecre* kadar. Bayram günününün *fecri* oldu mu artık haccı kaçırdı çünkü arefeyi yapamadı. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki *el-Haccu arafatun*. "Hac, Arafat'ta bulunmak demektir." O zamanda bulunmak demektir. Vakti geçti mi haccı olmaz, haccı yapamadı demektir; kaza edecek. Ama Allah'ın izniyle o durumda olanlar az oluyor. Kaza oluyor, bir şeyler oluyor. Yalnızca bazı kimseler için böyle aksilikler oluyor.

Ne zaman Arafat'ta bulunmak lazım?

Arefe günü zeval vaktinden itibaren akşama kadar bulunmak lazım.

Biraz bulunup dönebilir mi?

Hayır, akşam vakti gelmeden dönemez. Akşam vakti gelmeden Arafat'tan Müzdelife'ye açık gözlük edip "Ben öğleden sonra 3'de gideyim" filan olmaz. Akşamdan sonra gidecek. Bu çok mühim. Akşamdan evvel ayrılırsa cezalı duruma düşer. Ne yapacak? Akşam ezanı olacak, güneş batacak, akşamın vakti gelecek öyle gidecek.

Arafat'ta ne yapılır?

Arafat; zikir, dua, niyaz, tazarru yalvarma ve ibadet yeridir. Orada bulunduğu zamanda bütün gün ibadet edecek. Gözüne dikkat edecek, harama bakmamaya çalışacak. Diline sahip olacak, günaha girmemeye dikkat edecek. İnsan orada harama nasıl bakar? Çok nadir; inşaallah bakmaz ama bakarsa günah. İnsanlar en çok dilinden günaha girer. Millet Arafat'ı -çadırda arkadaşları görünce- kır kahvesi sanıyor. Vakit de uzun olunca işi sohbeta vurduruyor. Sohbetin içine de gıybet, dedikodu girerse hapı yuttu. Diline sahip olacak,

gözüne sahip olacak. Arafat'ta vaktini zikirle, ibadetle geçirecek. Nasıl olur? Arafat'ta öğle namazı kılınır, öğlenin hemen arkasından kamet getirilir öğlenin vaktinde ikindi namazı kılınır, ikisi bir arada kılınır ve biter. Arafat mes-cidinde imam hutbe okur, öğle namazı kılar, hutbede haccı anlatır, uzunca bir hutbe okurlar. Ondan sonra iki rekat öğle namazı kılarlar, arkasından kamet getirirler hemen iki rekat ikindi namazı kılınır. Tamam öğle ve ikindi bitti. Artık akşama kadar zikirle, duayla, Kur'an'la, hatimle, ibadetle vakit geçirilir.

Arafat'ta en çok söylenen zikirlerden başta geleni *Lâ ilâhe illallah* sözüdür. Allah en çok bu sözü sever. Peygamber Efendimiz;

أَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

Efdalu mâ küntü ene nebiyyi kavli lâ ilâha illallah. “Benim de, benden önceki peygamberlerin de söylediği sözlerin en faziletlisi *lâ ilâhe illallah*’tır.”¹ diyor. Onun için *lâ ilâhe illallah*’ı çok söyleyeceğiz. *Lâ ilâhe illallah*

---

¹ Tirmizî, “Deavat”, 122, r. 2585; Muvatta', “Hac”, 81; Abdürrezzak, *Musannef*, III, 378, r. 8125; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, IV, 470, r. 8387; Begavî, *Şerhu's-sünne*, VII, 157, r. 1929.

manasını daha geniş ifade eden, sevabı çok olan *Ihlâs sûresi* var; onu da çok okuyacağız.

Sübhânallâhi ve bi-hamdihî sübhânallâhi'l-azîm ve bi-hamdihî estağfirullâh Allahu Teâlâ hazretlerinin en sevdiği zikirlerden birisidir. Burada hem estağfirullah diyorsun, af istiyorsun hem de Allah'a hamd ediyorsun. Çok özlü bir sözdür, sevabı çok yüksektir. Bu sözü Allah çok sever, melekler sever. Onun için çok söylemeliyiz.

Sonra müezzinlerin *Âyete'l-kürsî*'yi okumadan önce söyledikleri tesbih *sübhânallâhi ve'l-hamdü lillâhi ve lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm* çok kıymetli bir tesbihtir. Biz biliyoruz, alıştık, yüz göz olduk diye kıymetsiz sanmayalım; çok sevaplı bir tesbihtir. Bunu söylersin, bunda çok meziyetler var. *Sübhânallâh*; bir. *Ve'l-hamdü lillâh*; iki. *Ve lâ ilâhe illallâh*; üç. *Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah*; dört. Çok manalar var; bunu çekersiniz. Hatim indirme veya belli sûreleri okumak suretiyle Kur'ân-ı Kerîm okursunuz; çok sevaptır, Allah'ın kelimidir.

Bizim *Evrad* kitabımızı okursunuz. Hocamız'ın tertiplelediği *Evrad* kitabında âyetlerden, hadislerden alınma çok güzel dualar olduğundan onu okumaya çalıştınız mı her şeyi kazanırsınız. *Estağfirullâh* dersiniz.

Bunlar yapılacak, vakit ibadetle geçirilecek, boş geçirilmeyecek; gevezelikle, zevzeklikle, dedikoduyla, yalanla, gıybetle, iftirayla, kırgınlıkla, küfürle, sataşmayla, çatışmayla geçirilmeyecek.

e. Müzdelife, Şeytan Taşlamak İçin Taş Toplamak ve Müzdelife Vakfesi

فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ

*Fe-lâ refese ve lâ füsûke ve-lâ cidâle fi'l-hacci.*² Dile sahip olmak çok mühim. Sonra ayağa kalkacak, kıbleye dönecek, Allahu Teâlâ hazretlerinden neler istiyorsa bildiği dualarla candan dua edecek. Akşama daha yakın bir vakitte topluca dualar yapılır. Bilinen dualar okunur. Duaları bilmiyorsa *Evrad* kitabımızdaki duaları okur. Her günün sonunda okunacak dualar var; açar okur. Böylece Arafat'ta

---

² 2/Bakara, 197.

akşam güneş batıncaya kadar gözyaşlarıyla, yalvarmayla, tazarruyla, niyazla, tevbeyle, zikirle, istiğfarla o mübarek vakitler değerlendirilir. Vakit tamamlandı mı, güneş battı mı, akşamın vakti girdi mi, Arafat kısmı tamam olmuştur. Artık toplanılıp Müzdelife'ye gidilecek. Vasıtaya ihtiyaç duymayan, yolları bilen, işi bilen, tecrübesi olan isterse yaya gidebilir.

Vakti geldiği halde akşam namazı Arafat'ta kılınmaz. Yolda giderken akşamın vakti geçse de akşam namazı kılınmaz. Ne olacak? Müzdelife'ye varınca yatsı olmuş olacak; yatsının vaktinde önce akşam namazı kılınacak, sonra yatsı namazı kılınacak, oturacağız, Müzdelife'ye yerleşeceğiz. Akşam namazı Arafat'ta kılınmıyor.

Arafat'ta hangi namazlar kılındı? Öğle namazı vaktinde öğle ve ikindi kılındı. Akşam namazı kılınmaz. Akşam namazıyla yatsı namazı Müzdelife'de kılınır; özelliği bu. "Ben kılsam ne olur?" Olmaz! Buranın usulü öyle değil, Müzdelife'de kılınır. *Lebbeyk* çeke çeke Müzdelife'ye varacak. Müzdelife'ye varmak bir kısımettir, bir nimettir, bir nasiptir. Herkes çabuk varamaz. Kimisi iki saatte, kimisi beş

saatte varır, kimisi daha fazla. Kimisi de sabah vakti gelinceye kadar Müzdelife'ye ulaşamayabilir. Böyle tehlikeler olabiliyor.

Müzdelife'de durmak vaciptir, durmamız lazım, durmak gerekiyor. Kaç saatte olursa olsun o izdihamda, o sıkışıklıkta hayırlısıyla Müzdelife'ye ulaşacaksınız inşaallah.

İnsan Müzdelife'ye geldi mi ne yapacak? Abdesti yoksa abdest alacak; akşam namazını, yatsı namazını kılacak. Kendisine bir yer edinecek. Akşamı, yatsıyı kıldıktan sonra karnı açılmışsa yemek yer, çay yapma imkânı varsa çay yapar. Allah'a şükreder, çayını içer. Sonra ne yapar? “Yarın şeytan taşlayacağım, şu taşları toplayayım.” diye oradan şeytan taşlarını toplayabilir, ondan sonra da yatar. Neden yatacak? Sabah namazına erkenden dinlenmiş olarak uyansın diye, çok gece kalmamaya, oyalanmamaya bakmalı. Çünkü ertesi gün işler biraz uzunca, zorca olabilir; yatıp dinlenmeli. Sabah namazı olunca kalkacak, cemaatle sabah namazını kılacaklar. Ondan sonra orada da kibleye dönecekler, ayakta dualar edecekler. Ona da *Müzdelife vakfesi* denir. *Vakfe*, durup dua etmek demek. *Arafat vakfesi* arefe günü,

*Müzdelif*e vakfesi bayram günü, bayram sabahı vaktinde olacak.

f. Mina, Şeytan Taşlama, Kurban Kesmek, Tıraş olmak ve İhramdan Çıkmak

Ondan sonra gidebilirse şeytan taşlamaya gidecek, şeytanı taşılayacak, 7 tane taş atacak. Şeytan taşlama işi bittikten sonra kurban kesmesi gerekiyorsa kurbanını kesecek. Gerekiyorsa ne demek? Hacc-ı ifrad yapanlar kurbanı kesmek zorunda değil, onlara gerekmiyor. *Temettu* ve *kıran haccı* yapanlar kurbanlarını kesecekler; etti iki. Şeytanı taşılayacak; bir. Mina'ya gelince kurban kesecek; iki. Bu ikisini sırayla yaptı mı gidecek, tıraş olacak. Artık ihram elbiselerini çıkarabilir, ihramdan çıkabilir. Buna *tahallül-i evvel* "ilk helal duruma geçme" derler. İhram yasaklarının hepsi değil bir kısmı kalkıyor. Elbise giyebilir, koku sürünebilir, tıraş olunabilir. Ama hanımla ilgili yasaklar devam eder. Buradaki sıra önemlidir. Bunu kısaca şöyle özetlemişler. "Taş, baş, tıraş." Ne kadar kolay. Önce taş atacak, sonra kafa kesecek; koyunun kafasını kurban edecek. Ondan sonra da kendi kafasını tıraş

edecek; usul böyledir. Ondan sonra elbisele-
rini giyebilir.

g. Teşrik Tekbirleri

Yalnız, dikkat edilecek şey, *teşrik tekbir-
leridir*. Namazların arkasından tekbir getirmek
gerekıyor. Arefe günü sabah namazını cema-
atle kıldınız, imam *esselamü aleyküm ve rah-
metullah, esselamü aleyküm ve rahmetullah*
dedi. Sonra müezzinle birlikte hep beraber *Al-
lahu ekber Allahu ekber, lâ ilâhe illallahu val-
lahu ekber, Allahu ekber ve lillâhi'l-hamd* di-
yeceğiz. Bu kurban tekbirleri önemli, vacip;
bunu kaçırmayacaksınız. Dikkat edeceksiniz,
birbirinize hatırlatırsınız, bu işi kaçırmazsınız.
Eğer bazıları, bu işi bilenler, tecrübeliler
Mina'ya uğrayabilmişse sabah namazı Mina'da
kılınıyor. Bu tekbir getirme Mina'da başlaya-
cak, bayramın içinde de her namazın arkasın-
dan bayramın dördüncü günü ikindiye kadar
devam edecek. Bu önemli, vacip, arefe günü
teşrik tekbirlerine başlamayı unutmayın.

h. Kısaca Sırasıyla Hac Vazifeleri

Aklı karıştırmamak için bilen kardeşleri-
miz her gün için o gün ne yapılacağını

arkadaşlara anlatırsa kafa karışmaz. Çünkü her şeyi birden kafaya sokmaya çalışınca kafa şişiyor.

Rahat bir nefes alacaksınız. Yarın bir şeyiniz yok, çok rahatsınız. Yapabilerseniz, ayarlayabilerseniz, babayığitseniz, biliyorsanız, kafanıza, sıhhatinize güveniyorsanız Mina'ya gidirsiniz. Ama Mina'dan da Arafat'a kadar yürümeyi göze alacaksınız çünkü orada vasıta ya bulunur ya bulunmaz. Öyle olmazsa keyfinize bakarsanız otobüsler gelir sizi nereye götürürse oraya gidirsiniz. Gittiğiniz yerde rahat rahat Kur'an okuyun, tesbih çekin. Yarın çok rahatsınız. Çünkü yarın yevm-i terviye. Arefe gününde Arafat'ta vakfeye duracaksınız. Sabah namazında tekbirleri unutmayacaksınız. Arafat'ta vakfe yapacaksınız. Akşam namazından evvel Arafat'tan ayrılmayacaksınız. Arafat'ta öğle ve ikindi namazını erken kılacaklar, iki rekat kılacaklar, şaşırılmayacaksınız. Bir de Arafat'ın mevkiinin dışında konaklama meselesi vardır. Arafat'ın belli bir hududu vardır, onun dışında durursa Arafat'ta durmamış olur, hacı olmaz; bu önemli. Onun mıntıkası neresidir? O kadar acayıptir ki Arafat'taki mescidin

ön kısmının üçte bir kısmı Arafat'ın dışıdır, ortasından kesilir. Kuşbakışı planı çizimine barksan, Arafat mescidinin üçte biri, ön kısmı Arafat'ın dışıdır. Birisi Arafat mescidine girebilmişse -dünyanın en büyük mescididir, eni boyu çok büyük bir mescittir, çünkü milyonlarca insana göre yapılmış- imama yakın oturmuş -elhamdülillah içinde soğutma tertibatı da var; güneşten de, sıcaktan da korkmuyor, orada oturuyor. Siz zor girersiniz, sizin için o tehlike yok. Birisi orada akşama kadar oturdu sonra Müzdelife'ye gitti; hava alır. Çünkü Arafat'ın dışında durdu. İngilizce, Arapça olarak levhalar var. "Arafat begins" der, "Arafat ends" der. Hudutların yazısı olduğundan onlara dikkat etmek lazım. Mesela güney hududu vardır, Arafat burada bitiyor. Adam akşama kadar oradan aşağıda dursa, olmaz. Çünkü Arafat olmayan yerde durdu, Arafat'ta vakfeyi yapmamış oldu. Hudut önemlidir. Sizin için bir tehlike yok çünkü sizi otobüsle götürecekler, hududun içinde bir yere bırakacaklar. Arafat hudutları içinde akşama kadar durmak önemlidir; dualar etmek önemlidir.

En önemli şey gözüne, diline sahip olmaktır. Çünkü o gün gözüne, diline sahip olan, âzalarına günah işletmeyen afv u mağfiret olacaktır. Bunu yapamayan, harama bakan, haramı söyleyen kaybedecektir, onu bilin; dilinize sahip olun.

Arafat kır kahvesi değildir. Arafat'taki çadırlar sohbethane değildir, ibadethanedir. Mâlayâni konuşmayın, Kur'ân-ı Kerîm'i, tesbihi elinize alın, lüzumsuz dünya işi, dünya kelamı konuşmayın. İnsan buraya ömründe bir defa geliyor. İki defa, üç defa gelene ne mutlu! Herkes gelemez. Ömürde bir defa gelen bir yer, ömürde bir defa yaşanan bir gün boş sözle, günahla geçirilmez. Sigara içmeyin, sigaraya tevbe edin; atın şu paketleri. Âcizâne tavsiyem; sigarayı bırakın. *Teşrik Tekbirleri*'ni unutmayacaksınız, Arafat'ı böyle geçeceğiz.

Bayram günü Müzdelife'de vakfeye duracaksınız; sabah namazını kılıp, duayı yapacaksınız. Sabah namazından sonra ayağa kalkıp dua edeceksiniz, o da kolay. Bir de Müzdelife'nin hududu vardır. Müzdelife'nin hududunu bilmeyenler dışarıda olursa o da olmaz, Müzdelife'nin hududuna girmek lazım. Bir

yerde *Müzdelife Begins* diye yazar. Bazılarını görürsünüz kenarda durmuşlar; “Ben de durayım.” olmaz, ileri gideceksin. Müzdelife’yi bulmak, hududundan içeri girmek lazım; gireceksiniz. Orada şeytana atacağınız taşları da hazırlarsınız. Tamamı 70 tanedir. Yedi tanesi ilk gün; 21, 21, 21; $63+7=70$. 70 tane taş yanınızda bulunur. Şeytana atılacak mermiler. Üç şeytanı taşlarsınız. Ondan sonra kurban işi başlar; çok önemlidir. Bayramın birinci günü şeytan taşlamak önemlidir, kurban önemlidir.

“Şeytan taşlama nasıl olacak?”

Aklı karıştırmamak bakımından o gün söylemek daha iyi ama kısaca söylüyorum. Bayramın ilk günü öğleden önce, diğer günlerde ise öğleden sonra atılacak. Bayramın ilk günü kurban kesme işlemi olacağı için dinimiz onu uygun görmüş; taşlar öğleden evvel atılır. Ama izdiham oldu, şu oldu bu oldu, öğleden sonra atılsa da bir şey gerekmez, bir mahsur yok. Asıl atılma zamanı öğleden evvel başlıyor. Öteki günlerde öğleden evvel atılmadığı için bu önemli. Öğleye kadar atabilirsiniz, atamazsanız öğleden sonra atarsınız. Daha atamazsanız ikindiden sonra atarsınız. İzdiham oldu,

sıkıntı oldu, hanımları sokmayı uygun görmediniz, tehlike gördünüz o zaman akşamdan sonra atarsınız, atılabilir. Peygamber Efendimiz özürlü, mazeretli ve hasta olanlara sabah-tan önce bile attırmış. İlk gün öğleden önce atılır, atılırsa daha iyi olur; öteki günler öğleden sonra atılır.

Mazereti olanlar, hakikaten o kalabalığa giremeyecek olanlar, yürümeyecek olanlar, hasta olanlar birisine vekâlet verebilirler. Mazereti olmadığı halde keyfinden vekâlet vermek iyi değildir; yapabilecek insan yapmalıdır. Ama mazereti olan hakikaten oraya girdi mi ezilecek, devrilecek, yıkılacak; kolay değil. Bizim aslan gibi bir arkadaşı tavaf yaptıran adamlar bir ittiler; vurdular yıktılar. Bazı gruplar oluyor birbirlerine kenetleniyorlar, hanımları aralarına alıyorlar, bir dalıyorlar. Öyle bir şey gördün mü hemen kenara kaçacaksın. Sel gibi gelirler, devirir geçerler. “Kendi kadınlarını koruyacaklar, işlerini görecekler.” diye senin yıkılmana bakmazlar. Gözünü açacaksın; izdihama, sıkıntıya girmeden çıkacaksın.

***

Biz Hanefîyiz, Hanefîler'e göre anlattık. Bayramın ilk gününde yapılanların -taş, baş, tıraş- sırayla olması bize göre vaciptir. Bunlara uyulmazsa, kurban kesilmeden tıraş olunursa insan cezalı duruma düşer. Bizde bu sıraya uymak da vaciptir. Şâfiîler'de öyle değil, başka türlü. Bu söylediğim şeylerin hepsi olacak da Şâfiîler'in bizden bir farkı Mina'da kalmak zorunda olmaları. Geceleyin Mina'da ikamet etmek zorundalar, başka bir fark yok.

***

Hocamız vefat etti; vazife, hizmet bize geldi. Bu hizmeti biz yapıyoruz Birisi bana geldi, ağlayarak rüyasını anlattı; çok duygulanmış, heyecanlanmış. “Rüyamda hacdaymı-şız. Bir odaya bir sürü yataklar yayılıyor. Ben köşede bir yataktaymışım. Mehmed Zahid hocamıza da orta yere bir yatak yapmışlar. Hocamız da yatağında yatıyormuş Ben yatağımdan kalkıyorum, Hocamız'ın yanına gidiyorum, diz çöküyorum, Hocamız'a bakarak tesbih çekiyorum. Sonra Hocamız birden uyandı, yatağın içinde ayağa kalktı. Ben de şöyle bir baktım; Hocamız'ın ayağı, dizi, hocamızın vücudu derken, yukarıya baktım, siz oldunuz.” diyor,

ağlıyor. Bu ne demek? “Hocamız’ın bizden farkı, bizim Hocamız’dan farkımız yok.” demek; aynı vücut demek.

Burada bir ihvanımız var, kendisi Üsküdar’da hafız. O anlattı geçen gün buradaydı, ismini řu an hatırlayamadım. Hafız. Soyadı Osmanođlu’ymuş da, nüfus kâğıdına kabul etmemişler; Yalçın koymuş. Soyadı geldi de adı aklıma gelmedi. İki defa, üç defa rüyasında Hocamız’ı görmüş. Hocamız benim ismimi söyleyerek o hafıza; “Hafız! Ona kaydını tazeledin mi, bağlılığını tazeledin mi?” demiş? “Açıkça sizin isminizi de söyleyerek bana rüyada emretti.” diyor. Böyle şeyler oluyor. Adapazarı’ndan aşağı doğru giderken Geyve’de, Fevziye köyü var. Fevziye’de bizim eski ihvanlar var. Hocamız’ın vefat ettiğini duymuşlar, ağlamışlar, üzölmüşler. “Hocasız kaldık. Hadi gidelim bir yere bağlanalım.” demişler, bir yere bağlanmayı düşünmüşler. Adapazarlı bir hacı teyze var, o anlatıyor. Hocamız geceleyin bunların rüyasına girmiş, demiş ki; “Dağıldığınız yerden tekkenize dönün bakalım.” Çok misalleri var. Hayırlı, mübarek olsun.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŐAN

6 Zilhicce 1418 /

04.04.1998

Mekke

[Bütün HAC VE UMRE SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

